

Romeinen aan de Maas

het imperium

Het Romeinse rijk heeft zich, ten tijde van Trajanus, uitgestrekt van Syrië tot Schotland. Daar is zeker niet overal strijd om geleverd. Veel volkeren waren de jaarlijkse plunderingen en moordpartijen meer dan zat. Er heersten hongersnoden en dan was elders plunderen harde strijd om het bestaan. Het Romeinse leger was de enige organisatie die rust kon brengen. Men ging ordelijk belasting afdragen en dan zorgde Rome voor veiligheid. Het is te vergelijken met de hedendaagse NAVO, waar veel landen zich vrijwillig bij hebben aangesloten. Amerika zorgt voor stabiliteit en de aangesloten landen leveren een militaire bijdrage onder Amerikaans bevel.

castella aan de Maas

De Lage Landen zijn het grensgebied geweest aan de Rijn, een uithoek van rauw volk. Dat werd aangeduid als Caninefaten (canine = honds; feteo = stinken; hondse stinkers). In de keizertijd hebben de Romeinen een serie kleinere legerplaatsen gehad aan de Maas, castella. Die lagen op ongeveer 30 kilometer van elkaar, de afstand van een normale dagmars. Als er patrouille is gelopen langs de Maas, kon men in een dag 15 kilometer heen en terug lopen, de halve afstand. De andere helft werd dan bewaakt vanuit het volgende castellum. Alleen de afstand tussen Cuijk en Blerick is aanzienlijk groter. Het betreft de grens van de Peel, eeuwenlang een moerassig, woest en ondoordringbaar gebied. Daar verwachtte men wellicht geen plundersaars. Van Blerick naar Heel en vandaar naar Dilsen, kloppen de afstanden goed. In een eerder stuk brachten we de naam Catualium (Heel) in verband met kate, klein boerderijtje, en wal, berg. De naam van de buurtschap Katert wijst daar op. Cuijk (Ceulum) verwijst naar een kolk of kolk, een draaiende beweging van het Maaswater of een gat in een dijk, ontstaan bij hoog water.

Blerick

Blerick echter is gecompliceerder. De plaats ligt nabij een taalgrens. Ten Noorden van Tegelen spreekt men van “ik”, ten Zuiden ervan zegt men “ich”. Het ligt voor de hand dat bij Venlo een grens heeft gelegen tussen twee stamgebieden. Tot de dag van vandaag bestaat er enige animositeit tussen de mensen van Tegelen en Venlo. Verder heb je de naam Belfeld (Bielefeld, bijlenveld, slagveld), verwijzend naar oorlogen die er moeten zijn uitgevochten. Bij Blerick kunnen dus twee dialecten door elkaar lopen. We wagen een poging tot afleiding van de naam. Nabij Blerick ligt Baarlo. Een loo is een open plaats tussen de wouden. Wellicht is Baarlo iets als “bei der loo”. Een alternatief woord is laar of leer. Bei der loo = bei laar. Dan heb je Blaar. De uitgang “ick” doet denken aan eik. De heilige eik was de vergaderplaats van stamoudsten. Veel plaatsen kennen een aanduiding daarvan: Maaseik, Kessel-Eik. Denk nu eens aan Blaar-Eik, Blariacum of Blerick. Nogmaals: door de stamgrens kunnen er plaatsnamen samen verhaspeld zijn. Zeker is niets, maar verwantschap tussen de namen Baarlo en Blerick lijkt toch niet onwaarschijnlijk te zijn.

Caesar's bondgenoten Westelijk van de Maas

De Lage Landen zijn ingelijfd door Caesar, rond 50 voor Christus. Hoe spreek je Caesar uit? De redenaar Cicero werd in het Grieks Kikero genoemd. De C zal wellicht zijn uitgesproken als K. Verder heb je een naam als Croesus, Kroisos in het Grieks. Als nu OE is uitgesproken als OI, dan zal allicht AE zijn uitgesproken als AI. Je krijgt dan Kaisar. In Duitsland zegt men het nog altijd zo. Caesar sloot zijn bondgenootschappen met de krijgsheren Westelijk van de Maas. Er is een theorie die stelt dat een Romeins leger zou hebben overwinterd in een groot kamp, een castra, op de St. Pietersberg bij Maastricht. Daar is een weg die de Castertweg heet en ook overigens kloppen verschillende aanduidingen in Caesar's boek "De bello Gallico" met deze zienswijze. In elk geval moest een leger gevoed worden en was een locatie in een vruchtbare streek vanzelfsprekend.

de Eburonen

Wie zal de vijand geweest zijn voor Caesar's bondgenoten. Allicht is dat de krijgsheren geweest van over de Maas. Zo lagen natuurlijk de verhoudingen. Is het vreemd aan te nemen dat de Maas is aangeduid als Rhoon? Door heel Europa vindt men een grote rivier aangeduid als rho. De Rhone, de Rijn, het dorp Rhoon bij Rotterdam. In het Grieks: rheo = stromen. De Griekse letter rho kan men zien als de afbeelding van een uitstroming. De stad Rome is de stad van de Tiber, de grote rivier of Ro. De hedendaagse Maastrichtenaar is zelfbewust en weet zich onderscheiden van "die van over de brug", de mensen uit Amby of Heer. Neem eens aan dat ze er tweeduizend jaar geleden ook zo over dachten. Dan zijn die van over de Maas de über-Rhone geweest, door Caesar Eburones genoemd. Wie was dan de befaamde krijgsheren Ambiorix?

wie was Ambiorix?

Maastricht, Mosa Traiectum, is een plaats geweest waar de Maas doorwaadbaar was. Men kon er te voet oversteken. Dat is bij uitstek een strategisch punt, een plaats waar een militaire aanwezigheid vanzelfsprekend moet zijn geweest. De plaatsnaam Heer wijst op een legeraanleg daar. Nu is eerder de veronderstelling geopperd dat in Ambiorix de plaatsnaam Amby kan klinken. Heer ligt op een kilometer of twee ten Zuiden van Amby. Kan het zijn dat een oude plaatsnaam van Heer iets is geweest als Amby-Eik, of Ambyer-Eik? Schrijver dezes heeft er naar gezocht, maar het niet gevonden. Zijn er mensen in Amby of Heer die oude archieven weten te vinden? Een krijgsheren van Ambyer-Eik zou precies de naam Ambiorix opleveren. Een mooie veronderstelling om mee af te sluiten.

J.M.M.J. Vogels

november 2013

Noten

Ambiorix is geholpen door Catuvolcus (kate + volk, boerderijtjesvolk, boerenfolk?). Zo'n naam is niet te lokaliseren. Wel heeft Heerlen een krijgsheren gehad. Is het die? Of waren er meer?

De bello Gallico, complete vertaling Dr.J.J. Doesburg www.koxkollum.nl

Zie boek 5, nr. 26 Ambiorix en Catuvolcus beginnen een opstand. Ambiorix spreekt gezanten van de Romeinse commandanten Cotta en Sabinus 'als vriend' toe. Hij meldt dat er Germanen van over de Rijn op komst zijn en dat ze zich beter kunnen terugtrekken. De Romeinen trekken tegen de ochtend weg en worden dan door Ambiorix in hinderlaag vernietigd. Hierop breekt in Noordelijk Gallië een bloedige opstand uit.

Boek 6, nr. 29 Vervolging Ambiorix; de krijgsheer ontkomt.

In 216 v. Chr. werden de Romeinen onder Varro verslagen bij Cannae, door de Carthagers. Daarbij moeten ze ca. 50.000 man hebben verloren. Dit is een der grootste nederlagen ooit geweest voor Rome. Is het mogelijk dat de Romeinen de nederlaag tegen Ambiorix hebben ervaren als een nieuw Cannae? Neo Cannae of Neuer Canne lijkt sterk op Neercanne, het plaatsje aan de St. Pietersberg, niet ver van de Castertweg.

Maastricht ligt aan een doorwaadbare plaats in de Maas, een wad. De mensen daar moeten die zijn aan 't wad (aant waad, atwaat). Zit ook hier nog een -eik aan vast, dan krijg je atwaat-eik. Dat laatste lijkt niet zeker te zijn. Maar de Romeinse naam aduatuci voor de vijanden van Ambiorix zou er toch in opgesloten kunnen liggen.